Michaela Hráská,
Překladové koreláty substantivních frází s determinátorem '*no*' a s determinátory po *not*: *not a*, *not* (zero), *not any*
Translation Equivalents of English Noun Phrases with the Determiner '*no*' and Determiners preceded by *not*: *not a*, *not* (zero), *not any*
Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav anglického jazyka a didaktiky, duben 2010

Posudek bakalářské práce

Předložená studie řeší otázku korespondencí mezi asymetrickými systémy realizačních prostředků záporných vět v angličtině a češtině na základě parakorpusového vzorku anglického originálu a českého překladu. Zatímco angličtina disponuje třemi realizačními prostředky, univerzálními kvantifikátory *no*, *not any* (+ jejich kompozity) a negací slovesa pomocí *not* + substantivní frází s neurčitým nebo nulovým členem, čeština má dvě formy, samotné záporné sloveso nebo záporné sloveso + *žádný*, po případě jinou formu záporové shody. V této asymetrii jsou problematické především korespondence mezi anglickými větami obsahujícími substantivní fráze s negátorem *no*, jehož dosah zasahuje celou predikaci včetně slovesa, pro které čeština nemá specifický prostředek. Pokud jde o druhé dvě anglické formy, záporné sloveso v zásadě odpovídá zápornému slovesu českému a záporné sloveso + *any* (a jeho kompozity) českému zápornému sloveso + *žádný* (a univerzálním negativním proformám substantiv *nikdo*, *nic* a adverbií *nikdy*, *nikde*).

Ačkoliv se tato otázka řeší na omezeném materiálu daném možnostmi bakalářského úkolu (které se reflektují v požadavcích na tento úkol kladených), výsledky rozboru provedeného na základě důkladného zvládnutí poměrně rozsáhlé literatury a její tvůrčí aplikace na shromážděné doklady přinesly velmi zajímavé poznatky.

K hlavním výsledkům patří zjištění, že shromážděný materiál 114 dokladů neobsahoval ani jediný výskyt globálního záporu vyjádřeného záporným slovesem + *any*. Tento výsledek může být podmíněn jednak počtem dokladů, jednak může být rysem autorského idiolektu (všechny doklady jsou čerpány z jednoho pramene), avšak v souvislosti s reprezentací jednotlivých sloves reflektuje statistické údaje uváděné v *Longman Grammar*. Téměř 60% vět obsahuje sloveso *be*, u něhož jak v existenciálním, tak ve sponovém užití se globální zápor vyjadřuje převážně formou s *no*. Spolu s lexikálním *have*, které se v tomto směru chová stejně (sice zastoupeném podstatně méně devíti doklady, nicméně přispívajícím k nepříznivým podmínkám pro výskyt formy *not any*) tvoří 67% celkového materiálu. Sloves bez preference formy s *no* je tak jen 23. Sledování zvlášť forem záporu v narativní a dialogické části tak nepřineslo nová zjistění, pokud jde o Vachkovy výsledky korigující názory Jespersenovy. Rozdíl mezi Vachkovými a autorčinými výsledky zřejmě vyplývá ze složení Vachkova materiálu, který ačkoliv je jen o 24 dokladů větší než autorčin, byl čerpán z několika pramenů. Porovnání obou studií ukazuje, že zápornou formu *not* + *any*, vyjadřující důsledný zápor, je třeba hledat po jiných slovesech než *be* a *have*, a to především v každodenní konverzaci.

Druhý velmi zajímavý výsledek je distribuce forem *no* a *not a*/nulový člen u slovesa *be*: zatímco v existenciální konstrukci převážně převažuje forma s *no*, ve sponové predikaci je to forma s *not a*/nulový člen. Autorka náležitě hledá příčinu ve větné sémantice: většina sponových vět v jejím materiálu je klasifikující predikace, v níž je forma s *no* nevhodná, neboť implikuje negativní hodnocení.

Předložený rozbor je proveden velmi důkladně a konsistentně. Základní klasifikace je podle zaznamenaných forem záporu – *no* a *not a*/nulový člen, která je dále tříděna podle ekvivalentů (záporné sloveso, záporné sloveso + *žádný*, záporné sloveso + jiný negátor a další specifikované ekvivalenty), v rámci každé podskupiny zastoupení jednotlivých sloves a

výskyt v narativní a dialogické části, podrobný komentář ke všem dokladům jednotlivých skupin a souhrnné tabulky kvantitativních údajů po obou základních klasifikačních skupinách. Pozornost je věnována též případům s lokálním záporem. České ekvivalenty se záporným slovesem samotným a ekvivalenty se záporovou shodou (záporné sloveso + *žádný* nebo jiný další negátor) ukazují, že záporová v češtině slouží k vyjadřování důsledného záporu, kdežto záporné sloveso vyjadřuje větné významy, v nichž je popření všech jednotlivých případů sémanticky diskrepantní.

Poznámky mám jen k jednotlivostem:

Lišení podskupin „překlad záporným slovesem + *žádný*" a „překlad záporovou shodou" není opodstatněné, neboť záporné sloveso + *žádný* je jedna z forem záporové shody: *žádný* je univerzální záporný kvantifikátor adjektivní stejně jako *nikdo, nic* jsou univerzální záporné kvantifikátory substantivní a *nikde, nikdy* adverbiální. Členění na záporné sloveso + *žádný* a záporovou shodu mělo být zařazeno pod společné záhlaví „záporová shoda" a v jeho rámci pak podskupiny „záporné sloveso + *žádný*" a „ostatní případy záporové shody".

K Vachkově sémantické diferenciaci zápor prostý vs. zápor důsledný lze dodat, že stejné rozlišení nacházíme o 30 let později u D.W. Bolingera (*Form and Meaning*, 1977).

Pokud jde o ambigní záporné věty, k víceznačnosti dochází jen tehdy, jsou-li sémantické vztahy mezi komponenty syntaktickosémantické struktury slučitelné s oběma významy. Proto je ambigní věta *He breaks his promises for no reason* (s možným lokálním záporem „he breaks his promises without a(ny) reason"), ale nikoliv věta *He breaks his promises under not circumstances* (*he breaks his promises without any circumstances). Ambigní bývají především záporné věty s určením příčiny nebo účelu, řidčeji s určením času, nikoliv v případě určení průvodních okolností.

Jak autorka interpretuje úplnou strukturu příkladu 4/6 (s. 29) řazeného k elipse: *he had no pyjamas on - hence no pockets*?

Ex 13/31 *he'd begun the day in loafers with no socks* ráno si vyjel jen v sandálech a bez ponožek (s. 29) - volba českého ekvivalentu je zřejmě motivována koordinační strukturou dvou předložkových vazeb realizujících určení (kvalifikaci) podmětu za děje: *v sandálech a bez ponožek*

s. 38, ex. 2/27: *she was not a pretty woman* – nebyla žádná krasavice: překlad posouvá význam od klasifikace ke kvalifikaci (hodnocení)

s. 8/5 sh. u *Příspěvků* chybí bližší údaj (PSE 6)

Práce je psána správnou angličtinou s ojedinělými chybami, popř. přehlédnutím, např. s. 8/7sh Biber's et al., 9/sh Quirk's et al; 14/4sh člen před *clausal negation*; 15/4sh *from CGEL* místo *of*; 24/1sh *the statistics is* ...; 29/15zd *both cases* místo *the two*; 37/1-2zd *cannot be neither classifying nor qualifying*

Závěr

Bakalářská práce Michaely Hráské je velmi uspokojivé vypracování bakalářského úkolu. Autorka se náležitě poučila z podstatné literatury a své teoretické poznatky využila k důkladnému a konsistentnímu rozboru výzkumného materiálu. Všechny doklady jsou plausibilně vysvětleny a okomentovány, závěry vyvozené z rozboru jsou opodstatněné. Výše uvedené poznámky k jednotlivostem celkovou úroveň práce nesnižují.

Předloženou bakalářskou práci doporučuji k obhajobě a v závislosti na jejím průběhu ji předběžně klasifikuji známkou výbornou.

Libuše Dušková

V Praze 16. června 2010

Prof. PhDr. Libuše Dušková, DrSc.